

Диво (скорочено)

Павло Загребельний

1965 рік. Провесінь. Надмор'я

Молодий професор-історик Борис Отава познайомився в санаторії біля моря з московською художницею Таєю, привабливою молодою жінкою з оригінальним світобаченням.

Рік 992. Великий Сонцестій. Пуща

У той день, коли він прийшов у світ, лежали білі сніги, світило низьке сонце, тиша стояла в подніпрянських пущах. Він вибирався з птьми на світ, і плакав од незвіданості шляху.

Потім був дід Родим. Власне, його руки, як широкі теплі лопати, Від них малюк заспокоївся й притих. Мав він блакитні очі, тож назвали — Сивоок. Родим був велетенським чоловіком із сивим волоссям, в одязі зі шкури дикого тура. Він місив глину, клав на круг і виготовляв різні вироби. Найбільше — богів. Потім фарбував і обпалював на вогні. Усе сяяло різнобарвністю. Дід був мовчазний. Сивоок із захопленням слідкував за його роботою, знав усіх богів, хоч цього йому ніхто не говорив — і Перуна, і Белеса, і Сварога. Найбільше ж хлопчик любив Ярила. Тільки пізніше здогадався чому — той був схожий на діда! Приїжджали купці й купляли богів, а Родим складав у хижці срібло, хутра та інше добро. Він нікого не боявся. Але одного разу прийшли люди в чорному зі срібним хрестом, сказали підкоритися одному богові. Почали трощити готових богів на полицях, Родим кинувся захищати — і поліг від меча. Сивоок вибрався через стріху й щодуху побіг у пущу.

Після багатоденного блукання по Лісу Сивоок потрапив до медовара Ситника і закохався в його дочку Величку. Але, не витримавши підневільного життя у Ситника, втік у пущу. Там познайомився з Лучуком — вправним стрільцем з лука, хлопцем його років. Вони вирушили разом у мандри.

1941 рік. Осінь. Київ

Професор Гордій Отава не встиг евакуюватися з Києва, оскільки до останнього моменту намагався врятувати цінності Софійського собору. Він потрапив до концентраційного табору для військовополонених, де його, як виявляється, наполегливо розоіукував колишній колега-науковець, а тепер штурмбанфюрер Адальберт Шнурре. Полонені не виказують Отаву, але він несподівано побачив за колючим дротом власного сина Бориса і називав себе.

Рік 1004. Київ

Сивоок і Лучук потрапили до Києва, де хлопців вразила краса християнських храмів. Якось вони опинились на галасливому київському торзі, де побачили багато чого дивного для себе. Їхню силу й кмітливість помітив зухвалий та спритний купець Какора і запросив до себе охоронцями.

1941 рік. Осінь. Київ

Повернувшись додому за допомогою Шнурре, професор Гордій Отава міркує про долю рідної землі, згадує про репресії щодо своїх колег у тридцятих роках. І тут був змушений звернутися по допомогу до Шнурре, бо знов ледь не втратив сина.

Рік 1004. Літо. Радогость

Під час подорожі з купцем Сивооку та Лучуку стало відомо про таємну змову прислужників проти Какори. Хлопці намагаються попередити купця, але той випадково вбиває Лучука. Сивоок потрапив разом із валкою купця до древлянського язичницького міста Радогость і залишився. Він закохався в місцеву красуню Ягоду й почав учитися в язичницької жриці Звенислави малювати, розуміти красу барв. Через деякий час Какора привів до Радогості воїнів князя Володимира, які після відмови мешканців визнати владу князя та прийняти християнство спалили Радогость. На місці давньої святині, що мала вигляд писанки, поставили церкву, а Сивоока захопили в полон.

1941 рік. Осінь. Київ

Гордію Отаві довелося пристати на пропозицію продовжити свою наукову роботу. Повернувшись із гестапо та передчуваючи свою неминучу загибель, Отава починає розповідати сину Борису про Сивоока.

Рік 1015. Передзимок. Новгород

Молодий князь Ярослав живе в Новгороді. Він з дитинства багато чув від матері про батька Володимира і зненавидів його. Готувався до війни з ним за київський престол. Якось під час полювання Ярослав зустрів доньку ловчого Забаву і покохав її.

Рік 1014. Літо. Болгарське царство

Князь віддав Сивоока Какорі. Хлопець кілька разів невдало тікав. Одного разу втеча вдалася, після довгих блукань Сивоок потрапив до християнського болгарського монастиря, прийняв нову віру й ім'я Божидар. У монастирі він вивчився грамоті. У цей час триває запекла війна між болгарами та візантійцями (ромеями). Сивоок і кілька монахів вирішили допомогти болгарському цареві Самуїлу, який мужньо стримував наступ ромеїв в ущелині. Але вони запізнились, болгари зазнали поразки. На честь своєї перемоги візантійський імператор Василій звелів привести в столицю тисячу полонених і осліпити їх. До їх числа потрапив і русявий Сивоок.

1965 рік. Весна. Київ

На виставці московських художників у Києві Борис Отава побачив цікаву картину Таї Зикової. Але наступного дня полотно зникло, бо оргкомітет виставки заборонив її показ. Незабаром Борис знову зустрівся зі своєю знайомою Таєю.

Рік 1014. Осінь. Константинополь

Сивоок потрапив до Константинополя, де він уже бував раніше з купцем. Коли відбувалася церемонія осліплення і черга дійшла до Сивоока, у ката не витримало серце, і він помер прямо на арені. Глядачі почали вимагати помилування, імператор погодився, і юнака відправили працювати на конюшню. Але коні лякалися Сивоока. Тоді імператор запропонував викупити полоненого. Це й зробив славетний майстер Агапіт, який будував церкви та монастирі. Так Сивоок став учитися в знаменитого майстра, перейняв у того науку оздоблення храмів. Зустрів у нього й свого земляка

Міщила.

1942 рік. Зима. Київ

Шнурре доручив наглядати за Гордієм Отавою своєму ад'ютанту єфрейтору Оссендорферу. Професор після довгих умовлянь прийняв рішення ніби погодитися допомогти вивезти фрески Софійського собору до Німеччини. Працювати він змушений був з німецькими солдатами.

Рік 1015. Середліття. Новгород

Князь Ярослав наказав побудувати серед лісу таємний терем із церквою для Забави. Зустрічалися вони недовго. Розпочалася боротьба за київський престол спочатку проти батька Володимира, потім проти брата Святослава. Були підступно вбиті брати Гліб та Борис. Щоб привернути на свій бік варягів, Ярослав одружується з гордою та свавільною красунею Унгігердою.

1966 рік. Весна. Київ

Борис і Тая гуляють Києвом. Молодий чоловік розповідає, як батько тягнув час, не квапився з реставраційними роботами. За це його розстріляли. У молодих людей виникають одне до одного почуття. Борис через два дні мусить їхати до Німеччини, щоб спробувати забрати історичний документ про будівничого Софії, ймовірно, викрадений у його батька й вивезений. Про цей давній пергамент Отава дізнався із закордонної публікації професора Оссендорфера.

Рік 1026. Літо. Константинополь

Сивоок працює разом із помічниками Агапіта на будівництві храмів. Якось Ага піт, розгнівавшись за щось на Сивоока, відправив його споруджувати храм на віддаленому острові Пелагос. Там Сивоок зустрів дівчину-сироту, яка вміла говорити лише одне слово "Ісса". Згодом Агапіт відправив Сивоока споруджувати новий храм у Києві. Старшим був призначений Міщило. Сивоок забрав із собою Іссу, назвавши її своєю дружиною.

Рік 1026. Падолист. Київ

Князю Ярославу все більше доводилося вирішувати проблеми зміцнення держави, релігії. Боротьба за владу триває, і він може довіряти лише Ситнику, який колись убив вепра і врятував князеві життя. Тепер Ситник призначений боярином. Забава (Шуйця) заснувала у своєму теремі монастир і стала там ігуменею. За деякими чутками, в неї народилася дочка, але вона це заперечувала. Ситник наказав ув'язнити новгородського посадника Коснятина, який обстоював права Новгорода.

1966 рік. Перед вакаціями. Західна Німеччина

Борис Отава приїхав до Західної Німеччини, але державний радник не поспішав організувати йому зустріч з Оссендорфером — професором Марбурзького університету.

Рік 1028. Теплінь. Київ

При зустрічі з князем Сивоок заперечував проти проекту Міщила, який пропонував збудувати невелику церкву у візантійському стилі. Він мріяв про величезний храм, який уславив би рідний край, відповідав місцевим традиціям. Разом з іверійцем (грузином) Гюргієм Сивоокові вдалося переконати в цьому й князя. Так Сивоок став

головним будівничим, а Гюргій — його помічником. Міщило помстився Сивоокові тим, що призвів до смерті Іссу, яку той любив.

1966 рік. Вакації. Західна Німеччина

Борис Отава, так і не зустрівшись із професором, повернувся додому. Але з'ясував, що це той самий Оссендорфер — денщик та асистент штурмбанфюрера Шнурре, котрий у війну застрелив його батька.

Рік 1032. Київ

Незважаючи на постійні суперечки з митрополитом через канонічні обмеження, Сивоокові все ж удалося збудувати величезний храм. Митрополит Феопемпт підозрював, що в Сивоока — язичницькі уявлення про красу та велич людини, і всіляко йому перешкоджав. Почали розписувати храм. Сивоок намагався орієнтуватися не на ромейські зразки, а на місцеві культурні традиції. Розписуючи фресками собор, Сивоок згадував і діда Родима, і чудовий храм Радогості, і все бачене та відчуте, вкладав у малюнки всю душу. Будівничий пропонував розписати храм і зовні, але це суперечило церковним канонам.

За наказом Ярослава писці записували всі важливі події. Одним Да найобдарованіших був отрок Пантелій.

1966 рік. Літо. Київ

Повернувшись із Німеччини, Борис поїхав до Москви, щоб зустрітися з Таєю. Домовився телефоном про побачення. Коли прийшов, то побачив, що жінка пішла з іншим. Пізніше вона надіслала листа, в якому повідомила, що розриває з ним стосунки, бо вважає, що Борисові ніхто і ніщо не потрібне, окрім його собору. Борисові було боляче, але й зрадити своїй святині він не міг.

Рік 1037. Останній сонцеворот. Київ

Будуючи храм, Сивоок ніби віддавав по часточці свої душу і тіло. Здається, видихся, вийшов увесь. Але ось добудували, треба розписувати. Міщило старанно викладав мозаїку, на якій був зображений князь. Але робив він це дуже повільно, припасовуючи камінчик до камінчика. Тому зображення князя так блищало, що не можна було дивитися. Сивоок працював швидко, приладжував камінці смальти ніби недбало, але з будь-якого куточка храму вони випромінювали сонце. Оранта великими очима дивилася з-під купола на кожного. Князь велів закінчити храм до його повернення з Новгороду. На будівництво приходило подивитися багато людей. Чутки про диво розійшлися по всіх землях разом з іноземними купцями. Найчастіше приходила й дивилася на Богоматір якась дівчина з дикими, сизо-веселими очима. Сивоок познайомився з нею. Це була Ярослава з Новгороду. Вони покохали один одного. Сивоок почав зникати з будівництва. Днями закохані бродили по Києву, потім по лісах, плавали за Дніпро.

Ярослав повернувся і відбулося пишне освячення храму, де князь став уже не князем, а кесарем. Міщило попередив Сивоока, що за дівчиною полює боярин Ситник. Під час спроби її захопити Сивоок загинув, а Ярослава втекла.

Князь запитав у Ситника, чи знайшли його дочку. Боярин сказав, що знову втекла,

а допоміг їй Сивоок, тому був убитий. Ярослав розгнівався і відправив Ситника в поруб. Отрокові ж Пантелію звелів вилучити пергамент, де написано про Сивоока, і написати новий, що він, Ярослав, заклав церкву святої Софії. Пантелій розшукав Гюргія, той сказав, що знає і що вони вже таємно поховали Сивоока в соборі під плитами, а пергамент хай він віддасть йому, щоб сховати його надовго.

Ярослав думав про те, що й він, князь, кесар, не всесильний — йому не вдалося підкорити ні Шуйцю, ні власну дочку. Втекла вона, заховалась між людьми. І народила від Сивоока сина. "І син його — серед нас. Завжди з його талантом і горінням душі. І диво це ніколи не кінчається і не переводиться".

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

У романі П. Загребельного переплітаються історична основа та художня вигадка; часові площини — далеке минуле, період Другої світової війни та сучасність.

Образ Софії Київської виступає у творі і як реальна історична пам'ятка, і як художній символ сили, краси мистецтва, втілення людських рук та розуму, мистецького таланту. Образ Сивоока вигаданий автором, це втілення проблеми творчого начала в людині, свободолюбства, людської гідності. Образ князя Ярослава Мудрого цілком реальний, характер його поданий у складному переплетенні добрих та злих вчинків, лагідності та жорстокості, необхідності вибору в боротьбі за владу. Роман утверджує ідею, що людина, особливо творча, є найбільшим дивом на землі, найбільшою цінністю.